תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר קדשים

פתח עינים על מעילה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על מעילה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-מעילה/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף יז. 4
דף יז. 6
דף יח. 6
דף כ. 7

דף ב.

משנה קדשי קדשים ששחטן בדרום וכו'. עמ"ש רש"י ותוס' ומה שכתבתי אני בעניי בספרי הקטן שער יוסף על הוריות דף ט"ו ושם הבאתי דברי התוס' כתיבת יד ע"ש בס"ד:

דף יז.

שאל ר' מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחי בעיר רומי מנין לדם שרצים וכו'. יש לדקדק דמאחר דר' מתיא כבר ידע ענין זה שעבר בין רשב"י ור"א בר יוסי וכמ"ש להם לתלמידיו למוד ערוך בפיו של ר"א ברבי יוסי שפעם אחד וכו' א"כ אמאי שאל לרשב"י מנין לדם שרצים וכו' הא כבר קדמה לו ידיעה ומה נפקא מינה ותו רשב"י איך לא אמר בשם ר"א ברבי יוסי ואמרו סתם. ותו הדבר קשה מ"ש לו תלמידיו חכים ליה בר יוחאי דהא זה היה כשהיה גדול רשב"י דר' מתיא בן חרש אחר מעשה אמרה כלומר אחר מעשה שהלך רשב"י עם ר"א ברבי יוסי כדמוכח מסוגיין ואמרו ליזיל רשב"י שמלומד בנסים ופירש"י שנעשו לו נסים במערה פרק ב"מ ומוכח דכבר רשב"י היה גדול יתר מאד באותו פרק וא"כ מה זה שאמרו חכים ליה בר יוחאי אשר היו תמהי"ם על דבר קטן שאמר והלא רשב"י תלמידו של ר' עקיבא ונראה שכבר נסמך ואיברא שהוא דבר קשה ובפרט לפי מה שפירש"י ע"ש ותו מאי קאמר לימוד ערוך הוא בפיו של ר"א ברבי יוסי ומה הלשון הול"ל שהם דברי ר' אליעזר בר' יוסי ותו לא:

ואפשר דמאי דשאל ר' מתיא ן' חרש לרשב"י היינו לדעת אם מסכים הולך לדברי ר' אליעזר בר' יוסי או איהו סבר או קבל מרבותיו למוד אחר. ועוד נסתפק אם מה שהקפיד רשב"י על ר' אליעזר בר"י היה שמדעתו השיב לשואל מנין שדם שרצים וכו' וזה לכם וכו' וכמו שנראה מפירש"י שפירש ד"ה עקם פיו וכו' שלא ירגיש רבי שמעון שיהא כמורה הלכה בפניו ואעפ"כ הרגיש וכו' שחכם אתה שידעת להשיב אבל הואיל והורית לפני וכו' ע"ש. או דילמא לימוד זה היה מקובל להם וגם רשב"י ידעו מקבלה אך הקפיד עליו שלא היה לו להשיב תכף לפני ר"ש. ומשו"ה שאל לרשב"י מנין לדם שרצים והשיב לו דאמר קרא וזה וכו' ובזה נפשטו הספיקות דמזה נפשט שהוא מסכים בלימוד זה ודאי. וממה שאמרו סתם ולא בשם ר' אליעזר שמעינן דזה לימוד קדום וכבר ידעו רשב"י וההקפדה היתה על שקפץ בתחילה להשיב. אך תלמידי ר' מתיא סברו שזה מדעת רשב"י וז"ש חכים ליה בר יוחאי יותר ממה שידענו מחכמתו נתחכם יותר שתכף השיב דבר שלא ידעתו אתה רבינו דקיימת במילתא והוצרכת לשאול מרשב"י והיינו שמוחזק לך דגדלה חכמתו יותר ממך וזהו חכים ליה בר יוחאי מוחזק בעיניך כי גדול ממך הוא.

והשיב אין זה מחכמתו וכבר ידעתי לימוד זה שהוא מקובל אצלם והיינו דקאמר לימוד ערוך בפי ר"א בר' יוסי כלומר שהיה מקובל אצלם וזהו דקדוק לימוד ערוך בפיו של ר"א בר' יוסי שאינו מדעתו וסיפר להם המעשה שיבינו כי מה ששאל מרשב"י היינו להוכיח זה אם מקובל אצלם וגם לרשב"י קדמה לו ידיעה ככל אשר דיברנו. [אחר זמן ראיתי אגב גרסאי בבראשית רבה פרשה ס' דאמרו הכי. והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מרבוי המקרא רבי שמעון בן יוחאי [אומר] טמא הטמא ר' אליעזר בן יוסי אומר זה וזה עכ"ל והוא הפך סוגיין דמוכח דרשב"י נמי דריש כרבי אליעזר בר יוסי כמבואר. ובמדרש חלק את השוין. והתוס' במנחות דף נ"א ע"ב ד"ה וי"ו לא דריש כתבו וז"ל ובמעילה פרק קדשי מזבח דריש ר' שמעון דם שרץ דטמא מדכתיב וזה ומוכח בב"ר דמוי"ו קדריש עכ"ל ונראה דכונתם להוכיח מב"ר דהך דרשה היינו מוי"ו כמ"ש הב"ר דרבי אליעזר ברבי יוסי קאמר זה וזה ובתלמודין מוכח דרשב"י סבר כר"א בר יוסי וכמ"ש ר' מתיא בן חרש אחר דברי רשב"י לימוד ערוך הוא בפי ר"א בר יוסי אמנם לא נעלם מהתוס' דב"ר פליג אתלמודין דרשב"י ור"א בר"י חלוקים בלימודים אליבא דב"ר ולש"ס דילן שוין ולא הוצרכו לפרש ומה גם דמייתי להא באגב להוכיח דרשב"י דריש וי"ו ומוכחי אליבא דתלמודין דרשב"י וראב"י שוין דמוי"ו דרשי ולאפוקי רש"י בסוגיין דקאמר דמיותר הפסוק הזה ובא לדרשא. וקשה על רש"י מבראשית רבה כמבואר וכן בפסיקתא פרשת שמיני אמרו וזה לרבות ע"ש. וכבר הרב קרבן אהרן פרשת שמיני העיר על דברי רש"י והביא לשון בראשית רבה. אך לא העיר דמחלפא שיטתיה דרשב"י מב"ר לגמרין]:

והתוס' בסוגיין כתבו דכתיב וזה לכם הטמא מיתורא דוי"ו דוזה קדריש או מהא דהטמא וק"ק דהוא הפך מה שכתבו במנחות דהחליטו דמוי"ו דריש רשב"י והכא התוס' קיימי אדרשב"י. ותו דהרי בב"ר מבורר דרשב"י דריש הא דהטמא כמדובר ואמאי הכא מספקא להו. ואפשר לישב דברי התוס' הללו דסוגיין דאע"ג דבב"ר משוי פלוגתא בין רשב"י ובין ראב"י מ"מ מסוגיין משמע דרשב"י וראב"י שוין כדמוכח מדברי רבי מתיא בן חרש לתלמידיו וכמש"ל ואם כן בסוגיין יכולנו לומר דתרוייהו דרשי וי"ו דוזה או הא דהטמא. אמנם הוי איפכא ממ"ש במנחות דשם החליטו דרשב"י דריש וי"ו דוזה כמבואר. שוב ראיתי להרב יפה תואר שהעיר נמי על דברי רש"י מדברי המדרש ומברייתא דת"כ ע"ש: **שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו נדות**. בקשו לעקור התורה מישראל ח"ו ושישארו תמיד בגלות ולא יהיה להם תקומה ח"ו כי הנה נודע מה שאמרו רז"ל כל המקיים את השבת כאלו מקיים כל התורה והוא עיקר גדול לבעל תשובה אשר

מבית ומחוץ תצפנו הקליפה וגם צריך לקיים מצות חבילות חבילות ובשמירת שבת הכל מתוקן כמו שהאריך הרב החסיד מהר"י בדעת חכמה ע"ש באריכות. גם אמרו רז"ל ויקרא רבה פרשה ג' אין ישראל נגאלים אלא בזכות השבת שנאמר בשובה ונחת תושעון. ומצאתי לגורי האר"י זצ"ל שכתבו גאות לבש אותיות גואל שבת וא"כ אם לא ישמרו השבת ניטל מהם כלי חמדה חמדת ישראל. ושלא ימולו א"כ אסורים בתורה כמ"ש פרק ר' עקיבא דה"ט דשיבר משה הלוחות דנשא ק"ו ומה פסח אמרה תורה וכל ערל לא יאכל בו הלוחות שהם כל התורה יקבלו והם מומרים ועוד דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה וכו' ועוד דלא נכנסו לארץ עד שמל אותם יהושע ובזה שלא ימולו אבדה תקותם לחזור לארץ. ונדות. אמרו בזוהר הקדוש דלית מסאבו כנדה. ובמקום דהשכינה שורה בישראל תחזיק בם הסט"א ולא יזכר שם ישראל עוד ח"ו:

דף יז:

אל יחזור הבן וכו'. בפירוש אשר בעין יעקב כתוב שחלה באסכרא ולבסוף שהתפלל לרפואתו דרך ספן שלא במתכוין על צוארו ויצאה האסכרה מגרונו ונכנסה לגרונו של ספן עכ"ד. ואפשר דהטעם דכשנגזרה גזרה אף שנתבטלה צריך לתת תמורת האיש ההוא דנגזר עליו כמ"ש בזהר חדש פרשת בלק ובזהר בלק ולכך נכנסה בגרונו של ספן שימות הספן כמ"ש ואתן אדם תחתיך כמו שמפורש בז"ח באותו ענין הנורא ע"ש ובלקוטי כתבתי בזה בס"ד:

יצא לקראתו בן תלמיון וכו'. אפשר דלהיות המלך או השרים בלתי הגונים לא היו כדאים שיטפל מלאך בזה על דרך שאמרו בתעניות דף ח"י ואותו רשע הדיוט הוא ואינו ראוי לעשות נס על ידו ומעין דוגמא נאמר דכשנעשה נס אם אינו הגון עושה ע"י הדיוט וכבר אמרו פרק חלק (סנהדרין דף צ"ד) דע"י שליח הוא ביזוי ובודאי יותר שפלות ע"י שליח הדיוט. ומ"מ בכה ר"ש שהי"ל לבא מלאך אצלו ולבשר שהנס יעשה על ידי זה ועוד יש לצדד ודוק:

דף יח.

כי תמעול מעל אין מעל אלא שנוי וכה"א וכו' ומעלה בו מעל. מכאן דקדקתי על מהר"י קולון שרש קס"ח ומהרש"ל בים של שלמה פ"ג דיבמות סימן י"ז שהוציאו דין מדלא כתיב בסוטה מעל בה' ע"ש ולפי מ"ש בסוגיין אין מעל אלא שינוי לא הוה אפשר לכתוב בסוטה מעל בה' דהארכתי על דבריהם וראיותיהם בקונטריסי בס"ד:

דף כ:

אמר רב ששת דאמר שליח טול אחת מדעתי וכו'. בכתובות דף צ"ח בש"ס לא הזכירו רב ששת אלא אמרו הכא במאי עסיקינן דא"ל טלו אחת מדעתו וכו' ובזה מצאתי פתח לישב דעת הרמב"ם ריש פ"ז דמעילה שהקשו עליו מרן ומהר"י קורקוס ונתבאר אצלי באורך וגם דקדקתי על דברי מהר"י קורקוס שהביא מרן בפירוש דברי רב ששת ושם הבאתי דברי הרבנים הגדולים מהר"א יצחקי ומהרי"ז בזה והארכתי בזה בקונטריסי ועוד כתבתי בעניותי קצת בזה בספרי הקטן ראש דוד סוף פרשת פנחס בס"ד עש"ב: